

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

**- o zmianie ustawy - Kodeks postępowania
karnego oraz ustawy - Kodeks postępowania
w sprawach o wykroczenia.**

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią poseł Agnieszkę Dziemianowicz-Bąk.

(-) Rafał Adamczyk; (-) Romuald Ajchler; (-) Magdalena Biejat; (-) Wiesław Buż; (-) Włodzimierz Czarzasty; (-) Jacek Czerniak; (-) Marek Dyduch; (-) Agnieszka Dziemianowicz-Bąk; (-) Monika Falej; (-) Krzysztof Gawkowski; (-) Maciej Gdula; (-) Daria Gosek-Popiołek; (-) Arkadiusz Iwaniak; (-) Maciej Konieczny; (-) Przemysław Koperski; (-) Maciej Kopiec; (-) Katarzyna Kotula; (-) Katarzyna Kretkowska; (-) Paweł Krutul; (-) Anita Kucharska-Dziedzic; (-) Marcin Kulasek; (-) Robert Kwiatkowski; (-) Beata Maciejewska; (-) Paulina Matysiak; (-) Wanda Nowicka; (-) Robert Obaz; (-) Karolina Pawliczak; (-) Małgorzata Prokop-Paczkowska; (-) Andrzej Rozenek; (-) Marek Rutka; (-) Joanna Scheuring-Wielgus; (-) Małgorzata Sekuła-Szmajdzińska; (-) Anita Sowińska; (-) Wiesław Szczepański; (-) Andrzej Szejna; (-) Jan Szopiński; (-) Krzysztof Śmiszek; (-) Tadeusz Tomaszewski; (-) Tomasz Trela; (-) Katarzyna Ueberhan; (-) Dariusz Wieczorek; (-) Zdzisław Wolski; (-) Adrian Zandberg; (-) Marcelina Zawisza; (-) Anna Maria Żukowska.

USTAWA

z dnia ... 2021 r.

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, 1023.), wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 71 § 1 otrzymuje brzmienie: „§ 1. Za podejrzanego uważa się osobę wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności, w postaci przesłuchania lub okazania albo wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów.”;
- 2) w art. 71 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu: “§ 1a. Podejrzani w tej samej sprawie zachowują swoje uprawnienia do momentu przedstawienia określonej osobie zarzutów w trybie art. 313.”;
- 3) w art. 245:
  - a) § 1 otrzymuje brzmienie: „§ 1. Zatrzymanemu należy niezwłocznie - przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę - w tym bezpośrednią. Rozmowa powinna trwać nie krócej niż 30 minut, chyba że zatrzymany i adwokat lub radca prawny dobrowolnie zakończą rozmowę przed upływem wskazanego czasu. Odmowę kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym należy odnotować w protokole zatrzymania osoby.”,
  - b) po § 1 dodaje się § 1a-1c w brzmieniu: „§ 1a. Przesłuchanie zatrzymanego - w tym przesłuchanie, o którym mowa w art. 308 § 2 - jest możliwe po nawiązaniu przez zatrzymanego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Jeżeli zatrzymany odmówi skorzystania ze wskazanego w § 1 prawa przed upływem 2 godzin od zatrzymania, można przystąpić do jego przesłuchania.
§ 1b. W celu zapewnienia zatrzymanemu możliwości nawiązania kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym tworzy się listy adwokatów oraz listy radców prawnych pełniących dyżury.

§ 1c. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, w tym ustalenia list oraz organizacji dyżurów, o których mowa w § 2a, mając na uwadze konieczność umożliwienia zatrzymanemu wyboru adwokata lub radcy prawnego.”,

c) uchyla się § 2;

4) w art. 325g § 2 otrzymuje brzmienie: „§ 2. Przesłuchanie podejrzanego zaczyna się od powiadomienia go o treści zarzutu wpisanego do protokołu przesłuchania.”

Art. 2. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2019 r. poz. 1120 i 1123) w art. 46 § 4 otrzymuje brzmienie: „§ 4. Zatrzymanemu należy niezwłocznie - przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę - w tym bezpośrednią. Rozmowa powinna trwać nie krócej niż 30 minut, chyba że zatrzymany i adwokat lub radca prawny dobrowolnie zakończą rozmowę przed upływem wskazanego czasu. Odmowę kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym należy odnotować w protokole zatrzymania osoby. Przepis art. 245 § 2a Kodeksu postępowania karnego oraz przepisy wydane na podstawie art. 245 § 2b Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio”.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel uchwalenia ustawy, różnice między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Niniejszy projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia jest odpowiedzią na postulaty formułowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości oraz Prezesa Rady Ministrów w zakresie rozszerzenia ochrony praw obywateli do obrony od pierwszych chwil toczącego się postępowania karnego.

Prawo do obrony statuuje art. 42 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu. Należy przy tym podzielić pogląd wyrażony w doktrynie prawa, zgodnie z którym prawidłowa wykładnia ww. normy prawnej prowadzi do wniosku, iż prawo do obrony przysługuje wszystkim, przeciwko którym prowadzone jest albo też może być prowadzone postępowanie o charakterze represyjnym - również jeszcze przed oficjalnym wszczęciem takiego postępowania (zob. Tuleja Piotr [red.], Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, komentarz do art. 42). Nie można tracić z pola widzenia faktu, że immanentnym elementem prawa do obrony jest możliwość skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego. W tym zakresie niniejsza nowelizacja stanowi urealnienie prawa wynikającego z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP. Umocnienie prawa do obrony stanowi również propozycja wprowadzenia definicji materialnej podejrzanego, co pozwoli na korzystanie z uprawnień podejrzanego, jeszcze przed postawieniem zarzutów *in personam*. Jest to również istotne w świetle obecnego brzmienia art. 233 § 1a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553 z późn. zm.), który penalizuje zeznawanie nieprawdy lub zatajenie prawdy z obawy przed groźbą odpowiedzialności karnej. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich ów przepis jest niezgodny z art. 42 ust. 2 Konstytucji, z art. 14 ust. 3 lit. g) Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - z uwagi na to, iż łamie on jedną z podstawowych wartości procedury karnej w postaci zakazu zmuszania jakiegokolwiek osoby do samooskarżania, a przez to narusza jej

gwarancje do pełnego korzystania z konstytucyjnego prawa do obrony (nemo se ipsum accusare tenetur) - zob. stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie przed Trybunałem Konstytucyjnym (sygn. akt P 4/20). Rozszerzenie definicji podejrzanego, przyczyni się zatem do konwalidacji negatywnych skutków art. 233 § 1a Kodeksu karnego. Podsumowując niniejszy wątek warto przytoczyć słuszną tezę wyrażoną przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 3 listopada 2004 roku (sygn. akt K 18/03), która jest w pełni zgodna z projektem przedmiotowej ustawy: *„Konstytucyjne prawo do obrony należy rozumieć szeroko, jest ono bowiem nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale też elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. Prawo to przysługuje każdemu od chwili wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego (...) aż do wydania prawomocnego wyroku, obejmuje również etap postępowania wykonawczego”*.

Potrzeba wprowadzenia przedmiotowej regulacji wynika również z konieczności dostosowania polskiego porządku prawnego do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (**dalej jako: “ETPC”**). W wyroku Salduz przeciwko Turcji z dnia 27 listopada 2008 r. (skarga nr 36391/02) - ETPC stwierdził iż *“Prawo do rzetelnego procesu sądowego - aby mogło być wystarczająco praktyczne i skuteczne - wymaga co do zasady zapewnienia dostępu do adwokata od pierwszego przesłuchania podejrzanego przez policję, chyba że w świetle szczególnych okoliczności sprawy okaże się, że istniały nieodparte powody jego ograniczenia. Nawet jeśli wyjątkowo może ono usprawiedliwiać odmowę dostępu do adwokata, wprowadzone ograniczenie - niezależnie od powodów - nie może prowadzić do nadmiernego uszczuplenia praw oskarżonego na podstawie art. 6. Prawo do obrony ulega co do zasady bezpowrotnie uszczupleniu, jeśli obciążające oświadczenia złożone w trakcie przesłuchania przez policję bez dostępu do adwokata zostaną następnie użyte jako podstawa skazania.”*

Co istotne ETPC wypowiedział się na wskazany temat również w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej. W sprawie Płonka przeciwko Polsce (Skarga nr 20310/02) w wyroku z dnia 31 marca 2009 roku ETPC orzekł, iż *“Z artykułu 6 Konwencji (Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - red.) gwarantującego prawo do rzetelnego procesu wynika, iż skarżący musi mieć zagwarantowane prawo do korzystania z pomocy obrońcy już od samego początku postępowania polegającego na przesłuchaniu przez Policję.”*

Jak wskazano w art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (**dalej jako: “Konwencja”**), na który to powołuje się ETPC, każdy ma prawo do rzetelnego procesu sądowego oraz do bronięcia się osobiście lub przez obrońcę. Podkreślenia zatem wymaga, iż standard międzynarodowy w postaci obrony prowadzonej przez profesjonalnego pełnomocnika stanowi jeden z fundamentów rzetelnego procesu (por. Nowicki Marek Antoni, Komentarz do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, [w:] Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wyd. VII). Należy dodać, iż obecność obrońcy w trakcie czynności przeprowadzonych w wyniku zatrzymania pełni również funkcję kontrolną względem przestrzegania przez organa ścigania procedur prawem przewidzianych, co leży zarówno w interesie zatrzymanego, jak i szerzej w interesie publicznym.

Nadto, Rzeczpospolita Polska została zobligowana przez nadzór Komitetu Ministrów Rady Europy rezolucją końcową z dnia 9 grudnia 2015 r. do wykonania wyroku Płonka przeciwko Polsce, o którym była mowa powyżej. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich działania podjęte na tej podstawie przez Polskę nie gwarantują jednak prawa do obrony od samego początku postępowania (zob. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 marca 2018 r. znak IX.517.812.2018.MM).

Konieczność wprowadzenia niniejszej nowelizacji można również wywieść z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (**dalej jako: “Dyrektywa”**). Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 2 Dyrektywy podejrzani lub oskarżeni mają prawo dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki. Natomiast w każdym wypadku podejrzani lub oskarżeni mają dostęp do adwokata (i) przed ich przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy (ii) w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych (iii) niezwłocznie po pozbawieniu wolności (iv) zanim zostali wezwani do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim stawią się przed tym sądem. Biorąc pod uwagę brzmienie

art. 15 Dyrektywy, powinna ona ulec transpozycji do polskiego porządku prawnego w terminie do dnia 27 listopada 2016 r. - jak dotąd nie zostało to jednak poczynione.

W kontekście realizacji prawa do obrony istotny jest również moment uzyskania przez osobę, wobec której toczy się postępowanie karne, uprawnień podejrzanego (oskarżonego). *De lege lata* art. 71 Kodeksu postępowania karnego (**dalej jako: k.p.k.**) odnosi się jedynie do formalnej definicji podejrzanego. Konsekwencją zaistniałego stanu rzeczy jest pozbawienie praw tj. odmowa składania wyjaśnień, czy ustanowienie obrońcy - osoby podejrzananej, czyli takiej, wobec której toczą się czynności procesowe bez formalnego przedstawienia zarzutów lub wobec której nie przystąpiono do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Co więcej, obecne regulacje postępowania karnego pozwalają na ograniczenie osobie podejrzananej dostępu do pomocy adwokata lub radcy prawnego. Osoba podejrzana nie stanowi bowiem strony postępowania przygotowawczego (zob. art. 299 k.p.k.). Jak zaś wskazano w art. 87 § 2 k.p.k., osoba niebędąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu. Oznacza to, iż od uznaniowej decyzji organu postępowania zależy, czy osoba podejrzana będzie mogła skorzystać z pomocy prawnej udzielonej przez profesjonalnego pełnomocnika (zob. art. 87 § 3 k.p.k.).

Biorąc to pod uwagę, Projektodawca aprobuje postulat Rzecznika Praw Obywatelskich polegający na przyjęciu materialnej definicji podejrzanego, gdzie konstytuujący charakter uzyskania statusu podejrzanego miałyby nie tylko formalna decyzja o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.), ale również podejrzenie, że określona osoba popełniła przestępstwo i wobec której wszczęto czynności w postaci przesłuchania lub okazania.

Godzi się zaakcentować, iż dostęp do pomocy adwokata lub radcy prawnego w pierwszych godzinach bezpośrednio po zatrzymaniu stanowi kluczowy etap realizacji prawa do obrony, które wynika z art. 42 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Praktyka wskazuje jednak, że zatrzymani mają znacznie utrudniony dostęp do profesjonalnego pełnomocnika - w jednostkach Policji nie są prowadzone listy adwokatów czy radców prawnych, do których można zgłosić się o pomoc. Takie rozwiązanie funkcjonuje zaś w wielu państwach Unii Europejskiej tj. Czechy, Finlandia czy Łotwa. Obecnie, jeżeli więc zatrzymany nie posiada kontaktu do adwokata lub radcy prawnego i nie uzyska w tym przedmiocie pomocy najbliższych jest *de facto* pozbawiony dostępu do pomocy prawnej. To z kolei może implikować sytuację, w

której Policjanci mogą zmusić zatrzymanego do przyznania się do czynów niepopołnionych (*vide* Rzecznik Praw Obywatelskich w rocznej informacji o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela w 2017 r.). Przy czym, na dalszych etapach postępowania skuteczne wyeliminowanie lub całkowite podważenie materiałów zgromadzonych bez udziału obrońcy jest utrudnione.

Wprowadzenie odrębnej listy adwokatów i radców prawnych, z których pomocy może skorzystać zatrzymany, jest rozwiązaniem funkcjonującym w wielu państwach Unii Europejskiej (np. w Finlandii, w Szwecji czy na Łotwie). Aktualnie brak ww. listy w jednostkach Policji powoduje nierzadko całkowitą niemożność skorzystania z pomocy prawnej, co stanowi poważne naruszenie prawa do obrony. Zapewnienie 30-minutowej rozmowy z adwokatem jest natomiast odpowiedzią na postulaty korporacji prawniczych. Wykorzystanie listy adwokatów i radców prawnych, utworzonej na potrzeby postępowania przyspieszonego (art. 517j § 1 i 2 k.p.k.) jest rozwiązaniem dalece niewystarczającym. *De lege lata* miejscem pełnienia dyżurów jest bowiem co do zasady siedziba sądu rejonowego, a dyżury są pełnione jedynie w godzinach urzędowania sądu.

Rekapitułując, zapewnienie osobom zatrzymanym niezwłocznego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym przyczyni się do pełniejszej realizacji konstytucyjnego prawa do obrony, przestrzegania przez organy ścigania przepisów procedury karnej oraz stanowić będzie swoisty środek do zapobiegania torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu. Umożliwienie swobodnej rozmowy z adwokatem lub radcą prawnym przez min. 30 minut stanowić będzie gwarancję przestrzegania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej standardu międzynarodowego, o jakim była mowa powyżej. Niniejsza nowelizacja odpowiada również na postulat Rzecznika Praw Obywatelskich dot. wprowadzenia materialnej definicji podejrzanego.

2. Projektowane rozwiązania

W **art. 1** proponuje się zmianę 71 § 1 k.p.k poprzez wprowadzenie materialnej definicji podejrzanego. W myśl projektowanego zapisu za podejrzanego uważać się będzie osobę wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności, o których mowa w art. 171 (przesłuchanie) lub art. 173 (okazanie) albo wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu

zarzutów. Niniejsze stanowi realizację postulatu wyartykułowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Dodany w art 71 § 1a porządkuje, iż podejrzani w tej samej sprawie zachowują swoje uprawnienia do momentu przedstawienia określonej osobie zarzutów w trybie art. 313.

Zmieniony art. 245 § 1 zakłada, że zatrzymanemu należeć będzie niezwłocznie - przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę - w tym bezpośrednią.. Rozmowa powinna trwać nie krócej niż 30 minut, chyba że zatrzymany i adwokat lub radca prawny dobrowolnie zakończą rozmowę przed upływem wskazanego czasu. Dostępna forma kontaktu nie wyklucza środków komunikowania się na odległość tj. wideorozmowa czy rozmowa telefoniczna. Odmowę kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym należy odnotować w protokole zatrzymania osoby.

W dodawanym art. 245 § 1a wprowadzono zasadę, iż przesłuchanie zatrzymanego (w tym przesłuchanie w trybie art. 308 § 2 k.p.k.) możliwe będzie po nawiązaniu przez zatrzymanego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Odstępstwo od tej reguły przewidziane jest jedynie w wypadku odmowy skorzystania z ww. prawa przed upływem 2 godzin od zatrzymania.

W dodanym do art. 245 § 1b proponuje się, w celu zapewnienia zatrzymanemu możliwości nawiązania kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, stworzenie listy adwokatów oraz listy radców prawnych pełniących dyżury. Zgodnie z projektowanym art. 245 § 1c Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia sposób zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, w tym ustalenia list oraz organizacji dyżurów, o których mowa powyżej, mając na uwadze konieczność umożliwienia zatrzymanemu wyboru adwokata lub radcy prawnego.

W art. 325g dostosowano § 2 do brzmienia przedmiotowej nowelizacji, ponieważ wprowadzając definicję materialną podejrzanego w art. 71 § 1, w momencie przystąpienia do przesłuchania nie będziemy już mieli do czynienia z osobą podejrzaną - tylko *ex lege* z podejrzanym.

W art. 2 postuluje się wprowadzenie analogicznych rozwiązań do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia z odpowiednim stosowaniem Kodeksu postępowania karnego.

Art. 3 przewiduje 3 miesięczny okres *vacatio legis*.

3. Przewidziane skutki prawne, społeczne, gospodarcze i finansowe

Wprowadzenie przedmiotowej nowelizacji przyczyni się do pełniejszego realizowania praw obywatelskich w zakresie prawa do obrony oraz prawa do sprawiedliwego procesu. Nadto, zminimalizowana zostanie możliwość występowania nieprawidłowości w zachowaniu organów ścigania podczas postępowania przygotowawczego.

Projekt nie niesie za sobą skutków gospodarczych. W zakresie skutków finansowych nieznacznie obciążony zostanie budżet państwa w zakresie finansowania pomocy prawnej świadczonej przez adwokatów i radców prawnych.

4. Źródła finansowania

Projektowana regulacja nie będzie miała wpływu na zmianę dochodów i wydatków sektora finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego.

5. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem unii Europejskiej i braku obowiązku przedstawienia projektu instytucjom Unii Europejskiej

Przedmiotowy projekt stanowi realizację prawa Unii Europejskiej wyrażoną w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r.

6. Oświadczenie o notyfikacji zgodnie z przepisami dotyczącymi funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

7. Konsultacje społeczne

Na projektem ustawy nie przeprowadzono konsultacji społecznych.

8. Zgodność z Konstytucją RP

Projektodawcy oświadczają, iż przedstawiony projekt ustawy jest zgodny z Konstytucją RP.

9. Założenia projektów aktów wykonawczych

Art. 1 pkt 2 lit c - Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie zapewnienia zatrzymanym możliwości korzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego i jego wyboru

Minister Sprawiedliwości określi szczegółowy tryb zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, w tym ustalenia list oraz organizacji dyżurów adwokatów lub radców prawnych, mając na uwadze konieczność umożliwienia zatrzymanemu wyboru adwokata lub radcy prawnego. Minister Sprawiedliwości winien pozostawić swobodę wyboru adwokatów i radców prawnych sprawujących dyżury samorządom zawodowym.

Warszawa, 11 sierpnia 2021 r.

BAS-WAPM-1974/21

SEKRETARIAT Z-CY SZEFKA KB
L.dz. DS. 120.482.21
Data wpływu 12. 08. 2021 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Agnieszka Dziemianowicz-Bąk)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2021 r. poz. 483) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹ (dalej: k.p.k) oraz ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia² (dalej: k.p.w.).

Nowelizacja zakłada rozszerzenie zakresu definicji podejrzanego (zmieniany art. 71 § 1 k.p.k.). Projekt definiuje podejrzanego jako osobę, wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności, w postaci przesłuchania lub okazania albo wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Wejście w życie proponowanych rozwiązań spowoduje, iż osoby, wobec których podjęte zostały czynności w postaci przesłuchania lub okazania, w związku z podejrzeniem popełnienia przez nie przestępstwa (uznawane obecnie jedynie za osoby podejrzone, nie za podejrzanym), zostaną objęte statusem podejrzanego. Tym samym będą im przysługiwały uprawnienia i obowiązki podejrzanego (w tym odnoszące się do możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym).

Projekt wprowadza zmiany w zakresie prawa zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym (zmieniany art. 245 k.p.k.). Nowelizacja zakłada, iż zatrzymanemu należy niezwłocznie przedstawić listę adwokatów

¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 457, ze zm.

i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę, w tym bezpośrednią. Projekt przewiduje, iż najkrótszy czas rozmowy wyniesie 30 minut, chyba że zatrzymany i adwokat lub radca prawny dobrowolnie zakończą ją przed upływem wskazanego czasu. Odmowa kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym powinna zostać odnotowana w protokole zatrzymania osoby. Ponadto, przesłuchanie zatrzymanego, w tym również na podstawie art. 308 § 2 k.p.k., będzie możliwe po nawiązaniu przez niego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Jeśli zatrzymany odmówi skorzystania z prawa do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym przed upływem 2 godzin od zatrzymania, można będzie przystąpić do jego przesłuchania. Projekt zakłada konieczność utworzenia listy adwokatów oraz listy radców prawnych pełniących dyżury, wprowadza jednocześnie delegacje ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia sposobu zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, w tym ustalenia list oraz organizacji dyżurów. Obowiązujące regulacje normują prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym w węższym zakresie, przewidując, iż zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę, w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

Nowelizacja k.p.w. również dotyczy prawa zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym (zmieniany art. 46 § 4 k.p.w.). Projekt przewiduje, iż zatrzymanemu należy niezwłocznie przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę (trwającą nie krócej niż 30 minut, chyba, że dobrowolnie zostanie wcześniej zakończona). Projektowany przepis zawiera błędne odesłanie do nieistniejących art. 245 § 2a k.p.k. oraz art. 245 § 2b k.p.k. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym zatrzymanemu należy na jego żądanie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem albo z radcą prawnym oraz zapewnić możliwość bezpośredniej z nim rozmowy, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Ze względu na przedmiot projektu ustawy w analizie należy uwzględnić dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania

oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności³ (dalej: dyrektywa 2013/48/UE).

Dyrektywa 2013/48/UE określa normy minimalne dotyczące praw podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz osób objętych postępowaniem na mocy decyzji ramowej 2002/584/WSiSW⁴ w odniesieniu do dostępu do adwokata, do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (art. 1 dyrektywy 2013/48/UE).

Dyrektywę 2013/48/UE stosuje się do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności (art. 2 dyrektywy 2013/48/UE). Stosuje się ją również do osób innych niż podejrzani lub oskarżeni, które w toku przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania stają się podejrzanymi lub oskarżonymi. W odniesieniu do drobnych przestępstw dyrektywa 2013/48/UE ma zastosowanie jedynie do postępowania przed sądem właściwym w sprawach karnych: a) w przypadku gdy prawo państwa członkowskiego przewiduje nakładanie kar przez organ inny niż sąd właściwy w sprawach karnych, a nałożenie takiej kary może być przedmiotem odwołania lub przekazania do takiego sądu; b) w przypadku gdy nałożona kara nie może polegać na pozbawieniu wolności. W każdym przypadku dyrektywę stosuje się, gdy podejrzany lub oskarżony został pozbawiony wolności, niezależnie od etapu postępowania karnego.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Projekt podlega ocenie co do zgodności z przepisami dyrektywy 2013/48/UE w zakresie, w którym reguluje prawo dostępu do adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Szczegółowe zasady określające prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym zostały uregulowane w art. 3 dyrektywy 2013/48/UE. Przepis ten nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Prawo dostępu do adwokata przysługuje

³ Dz. Urz. UE L 294 z 6.11.2013, s. 1.

⁴ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz. Urz. UE L 190 z 18.7.2002, s. 1; Dz. Urz. Polskie wydanie specjalne: Rozdział 19, Tom 6, s. 34, ze zm.).

bez zbędnej zwłoki. Zgodnie z dyrektywą 2013/48/UE dostęp do adwokata przysługuje począwszy od najwcześniejszego spośród następujących terminów: a) przed przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy; b) w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych; c) niezwłocznie po pozbawieniu wolności; d) w odpowiednim czasie przed wezwaniem do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych. Na mocy analizowanego przepisu prawo do adwokata obejmuje: a) prawo do spotykania się na osobności i porozumiewania się z reprezentującym adwokatem, także przed przesłuchaniem; b) prawo do obecności i skutecznego udziału adwokata w czasie przesłuchiwania; c) prawo do obecności adwokata podczas czynności dochodzeniowych lub dowodowych (okazania w celu rozpoznania, konfrontacji, eksperymentów procesowych polegających na odtworzeniu przebiegu przestępstwa) w przypadku gdy są one przewidziane w prawie krajowym oraz jeżeli dla danej czynności jest wymagana lub dozwolona obecność podejrzanego lub oskarżonego. W art. 3 ust. 5 i ust. 6 dyrektywy 2013/48/UE wprowadzono możliwość zastosowania w prawie państw członkowskich czasowych odstępstw od stosowania praw przewidzianych w tym artykule, przy czym ich wdrożenie wymaga spełnienia określonych przesłanek.

Analiza projektu prowadzi do wniosku, iż rozszerza on zakres prawa dostępu do adwokata i radcy prawnego zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Proponowane przepisy nie są sprzeczne z wymogami art. 3 dyrektywy 2013/48/UE zawierającego normy minimalne dotyczące prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym. Projekt nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

4. Konkluzje

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Konrad Kuszal

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Wicedyrektor

Biura Analiz Sejmowych

Sobolewski

Przemysław Sobolewski

Warszawa, 11 sierpnia 2021 r.

BAS-WAPM-1975/21

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS
L.dz. DS. 1120.492.21(2)
Data wpływu 12.08.2021 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu – czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Agnieszka Dziemianowicz-Bąk) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Projekt przewiduje zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego¹ (dalej: k.p.k) oraz ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia² (dalej: k.p.w.).

Nowelizacja zakłada rozszerzenie zakresu definicji podejrzanego (zmieniany art. 71 § 1 k.p.k.). Projekt definiuje podejrzanego jako osobę, wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności, w postaci przesłuchania lub okazania albo wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Wejście w życie proponowanych rozwiązań spowoduje, iż osoby, wobec których podjęte zostały czynności w postaci przesłuchania lub okazania, w związku z podejrzeniem popełnienia przez nie przestępstwa (uznawane obecnie jedynie za osoby podejrzone, nie za podejrzanym), zostaną objęte statusem podejrzanego. Tym samym będą im

¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.

² Dz. U. z 2021 r. poz. 457, ze zm.

przysługiwały uprawnienia i obowiązki podejrzanego (w tym odnoszące się do możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym).

Projekt wprowadza zmiany w zakresie prawa zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym (zmieniany art. 245 k.p.k.). Nowelizacja zakłada, iż zatrzymanemu należy niezwłocznie przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę, w tym bezpośrednią. Projekt przewiduje, iż najkrótszy czas rozmowy wyniesie 30 minut, chyba że zatrzymany i adwokat lub radca prawny dobrowolnie zakończą ją przed upływem wskazanego czasu. Odmowa kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym powinna zostać odnotowana w protokole zatrzymania osoby. Ponadto, przesłuchanie zatrzymanego, w tym również na podstawie art. 308 § 2 k.p.k., będzie możliwe po nawiązaniu przez niego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Jeśli zatrzymany odmówi skorzystania z prawa do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym przed upływem 2 godzin od zatrzymania, można będzie przystąpić do jego przesłuchania. Projekt zakłada konieczność utworzenia listy adwokatów oraz listy radców prawnych pełniących dyżury, wprowadza jednocześnie delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia sposobu zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, w tym ustalenia list oraz organizacji dyżurów. Obowiązujące regulacje normują prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym w węższym zakresie, przewidując, iż zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę, w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

Nowelizacja k.p.w. również dotyczy prawa zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym (zmieniany art. 46 § 4 k.p.w.). Projekt przewiduje, iż zatrzymanemu należy niezwłocznie przedstawić listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury oraz umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i swobodną z nim rozmowę (trwającą nie krócej niż 30 minut, chyba, że dobrowolnie zostanie wcześniej zakończona). Projektowany przepis zawiera błędne odesłanie do nieistniejących art. 245 § 2a k.p.k. oraz art. 245 § 2b k.p.k. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym zatrzymanemu należy na jego żądanie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem albo z radcą prawnym oraz zapewnić możliwość bezpośredniej z nim rozmowy, zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa UE.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Autor:

Konrad Kuszel

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Wicedyrektor

Biura Analiz Sejmowych

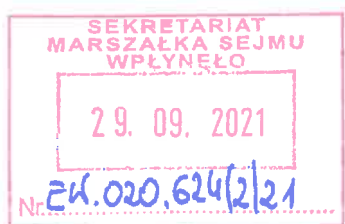
Przemysław Sobolewski

Agnieszka Dziemianowicz-Bąk
Poseł na Sejm RP

ul. Wiejska 4/6/8, 00-489 Warszawa
kp-lewica@kluby.sejm.pl

Warszawa, dnia 29 września 2021 r.

Szanowna Pani
Elżbieta WITEK
Marszałek Sejmu RP

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na pismo Pani Marszałek Małgorzaty Gosiewskiej z dnia 6 września 2021 roku w załączeniu przesyłam autopoprawkę do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (EW-020-624/21).

Z poważaniem

Agnieszka Dziemianowicz-Bąk

WYDZIAŁ OBSŁUGI PRACZ.

L.dz. 815-IP.020.262-12-2021

Data wpływu 29.09.2021

Autopoprawka do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (EW-020-624/21)

W pkt 5 uzasadnienia in fine dodać zdanie: „Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.”

Uzasadnienie

Autopoprawka obejmuje realizację formalnego wymogu wskazanego w piśmie Wicemarszałek Sejmu z dnia 6 września 2021 roku (SPS-WP.020.262.9.2021).

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. SPS.WP.020.262.8.2021

Data wpływu 19.08.2021

KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

00-478 Warszawa, Aleje Ujazdowskie 18 lok. 4

tel. 22 821 99 71, 821 99 72, 626 82 49 • e-mail: kirp@kirp.pl • NIP: 526-10-43-011

L.dz. 500/OBSiL/2021

Warszawa, dnia 18 sierpnia 2021 r.

SEKRETARIAT Z-OY SZEFA KS
L.dz. DS.175.568.21
Data wpływu 19.08.2021

Sz. P.

Dariusz Salamończyk

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

W załączeniu przekazuję uwagi Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych do projektu z dnia 9 sierpnia 2021 roku projektu zmian ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie dotyczącym momentu uzyskania statusu podejrzanego w procesie karnym oraz zapewnienia realnego dostępu do profesjonalnego przedstawiciela w sytuacji zatrzymania określonej osoby.

Kierownik

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

Rafał Stankiewicz

Katowice, 17 sierpnia 2021 r.

Opinia

**w sprawie projektu zmian ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy –
Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie dotyczącym
momentu uzyskania statusu podejrzanego w procesie karnym oraz zapewnienia
realnego dostępu do profesjonalnego przedstawiciela w sytuacji zatrzymania
określonej osoby**

1. Przedmiot opinii.

Przedmiotem niniejszej opinii jest poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Projekt przewiduje propozycje zmian wskazanych ustaw w dwóch zasadniczych aspektach, mianowicie podmiotów korzystających z prawa do obrony oraz dostępu do profesjonalnego przedstawiciela w sytuacji zatrzymania określonej osoby. Zmiany te są podporządkowane idei „rozszerzenia ochrony praw obywateli do obrony od pierwszych chwil toczącego się postępowania karnego”.

2. Ocena założeń projektu.

Przeprowadzenie oceny założeń legislacyjnych przyświecających opiniowanemu projektowi wymaga w pierwszym rzędzie przedstawienia i oceny obowiązującego stanu prawnego w podniesionych wyżej kwestiach, których dotyczą projektowane zmiany. W aspekcie podmiotowego zakresu prawa do obrony, mając na względzie ujęcie normatywne zasady prawa do obrony w art. 6 KPK oraz przepisy szczególne, w których znajdują uregulowanie uprawnienia podmiotów korzystających z tego prawa, można bez cienia wątpliwości stwierdzić, że w myśl przepisów ustawy karnoprosesowej prawo

do obrony przysługuje oskarżonemu sensu largo. Oznacza to, że przysługuje ono oskarżonemu sensu stricto, a więc osobie, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobie, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 KPK (tzw. samodzielny wniosek o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy) lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego oraz – w zw. z treścią art. 71 § 1 KPK - podejrzanemu, czyli osobie, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydawania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Przyjmując inną optykę można stwierdzić, że na gruncie obowiązującej regulacji kodeksowej prawo do obrony przysługuje osobie, wobec której formalnie skierowano postępowanie i w związku z tym uzyskała status podejrzanego. Podmiotem tego prawa nie jest osoba podejrzana, wskazywana w Kodeksie postępowania karnego, np. w związku z zatrzymaniem (art. 244 § 1 KPK) czy przeszukaniem (art. 219 KPK), a więc osoba, co do której zachodzi wprawdzie przypuszczenie, że popełniła przestępstwo, ale nie wydano względem niej postanowienia o przedstawieniu zarzutów ani nie postawiono jej zarzutu w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Pozostawienie tej osoby poza kręgiem podmiotów korzystających z prawa do obrony nasuwa istotne zastrzeżenia z perspektywy zgodności uregulowań kodeksowych ze standardem prawa do obrony wynikającym z przepisów Konstytucji RP oraz Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Aby w pełni zobrazować podniesione zastrzeżenia należy zauważyć, że w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP prawo do obrony jest uregulowane szerzej w porównaniu z unormowaniami Kodeksu postępowania karnego, bowiem na podstawie powołanego przepisu przysługuje ono każdemu, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne. W tym ujęciu normatywnym jest ono uniezależnione od tego, czy w stosunku do określonej osoby formalnie wszczęto postępowanie karne, a więc od tego, czy posiada ona status procesowy oskarżonego lub podejrzanego. Przyjmując inną optykę,

można stwierdzić, że na gruncie konstytucyjnym zakresem podmiotowym prawa do obrony objęte są również osoby, w stosunku do których faktycznie zostały skierowane czynności ścigania karnego, a więc także osoby podejrzane. Wyrażone zapatrywanie znajduje silne oparcie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, w którym jednolicie przyjmuje się, że prawo do obrony przysługuje każdemu nie tylko od momentu przedstawienia zarzutów, ale już od podjęcia pierwszej czynności nakierowanej na ściganie danej osoby (tak m.in. wyrok TK z dnia 3 czerwca 2008 r., sygn. K 42/07, OTK-A 2008, nr 5; wyrok TK z dnia 11 grudnia 2012 r., K 37/11, OTK-A 2012, nr 1). W tym duchu wypowiada się także Sąd Najwyższy, przyjmując, że nie formalne przedstawienie zarzutu popełnienia przestępstwa, lecz już pierwsza czynność organów procesowych skierowana na ściganie określonej osoby, czyni ją beneficjentem konstytucyjnego prawa do obrony (wyrok SN z dnia 9 lutego 2004 r., V KK 194/03, OSNKW 2004, nr 4, poz. 42).

Na kanwie regulacji konwencyjnej zamieszczonej w art. 6 ust. 3 EKPCz, który przewiduje, że każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do m.in. bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, podkreślenia wymaga szerokie rozumienie pojęcia „oskarżenia” w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z którym o istnieniu oskarżenia można wnioskować z innych faktów wpływających w poważnym stopniu na sytuację podejrzanego niż oficjalne poinformowanie przez właściwy organ o zarzucie przestępstwa (tak m.in. orzeczenie z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie Corigliano przeciwko Włochom, A 57; orzeczenie z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie Foti i inni przeciwko Włochom, A 56; orzeczenie z 21 lutego 1984 r. w sprawie Öztürk przeciwko Niemcom, A 73). Wynika ono również z przytoczonych w uzasadnieniu opiniowanego projektu orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wskazujących na obowiązek zapewnienia w krajowym porządku prawnym dostępu do adwokata (obrońcy) już w trakcie pierwszego przesłuchania, a nie dopiero po nim, gdy uzyskuje –

w myśl przepisów polskiego Kodeksu postępowania karnego – status podejrzanego (oskarżonego sensu largo).

Wskazany na końcu obowiązek jest również przewidziany w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (dalej określanej jako: dyrektywa 2013/48/UE). Zgodnie z art. 3 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE, w związku z przesłuchaniem podejrzanego ma:

- 1) prawo do spotykania się na osobności i porozumiewania się z obrońcą, także przed przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, oraz
- 2) prawo do obecności i skutecznego udziału obrońcy w czasie jego przesłuchania.

Prawo podejrzanego do kontaktu z obrońcą przed jego przesłuchaniem przez policję lub inny organ ścigania wynika również z art. 3 ust. 2 lit. a dyrektywy 2013/48/UE.

W świetle przedstawionych rozwiązań konstytucyjnych, konwencyjnych oraz zawartych w unijnym prawie wtórnym (dyrektywie 2013/48/UE) do miana oczywistych może pretendować stwierdzenie, że brak gwarancji prawa do obrony dla osoby podejrzanego na gruncie uregulowań Kodeksu postępowania karnego stanowi uchybienie standardom gwarancyjnym odnoszącym się do tego prawa, zakotwiczonym w Konstytucji RP oraz prawie europejskim. To w sposób oczywisty skłania do wyrażenia pełnej aprobaty dla inicjatywy legislacyjnej zmierzającej do wyeliminowania wskazanego braku i objęcia osoby podejrzanego zakresem podmiotowym prawa do obrony.

W tożsamy sposób w zasadzie należy ocenić zamysł przyświecający proponowanym zmianom, podporządkowany urealnieniu statuowanego w art. 245 § 1 KPK prawa zatrzymanego do niezwłocznego kontaktu – w dostępnej formie – z adwokatem

lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nim rozmowy. Z praktycznego punktu widzenia, dokładniej z perspektywy obrońcy, do niekwestionowanych można zaliczyć argument podniesiony w uzasadnieniu opiniowanego projektu, uwypuklający w kontekście zagwarantowania prawa do obrony kluczowe znaczenie kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym w pierwszych godzinach od zatrzymania. Nie zmieniając optyki, podkreślenia wymaga, że brak takiego kontaktu, skutkujący przeprowadzeniem czynności dowodowych bez uprzedniego skomunikowania się zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym, pociąga za sobą często istotne utrudnienie realizacji prawa do obrony, choćby dlatego, że zatrzymany składa w przekonaniu o swojej niewinności wyjaśnienia, które – zgodnie z jego intencją – mają służyć uwolnieniu go od wszelkich zarzutów karnych, podczas gdy z racji braku wiedzy prawniczej w rzeczywistości dostarcza argumentów wzmacniających tezę oskarżenia. Usunięcie takich wyjaśnień z materiału dowodowego, podlegającego ocenie decydentów procesowych, nie wchodzi w rachubę, a ich przekonanie w toku dalszego postępowania, że wynikający z nich obraz określonych zachowań jest nieadekwatny do badanej procesowo zasłóści nie dość, że jest z reguły niezwykle trudne, to jednocześnie wymaga przeprowadzenia szeregu innych dowodów, co w konsekwencji przekłada się na – summa summarum niepotrzebne – wydłużenie postępowania karnego. Brak gwarancji niezwłoczności kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym ujawnia się w sposób najbardziej jaskrawy w tych przypadkach, w których zatrzymany, znajdując się w nietypowej sytuacji, wprzęgnięty nieraz „z zaskoczenia” w tryby złożonej i nieznannej mu maszyny procesu karnego, pochwopnie, nieraz zachęcany wyraźnie przez organy ścigania karnego, decyduje się na przyznanie swojej winy. Nawet gdy opatruje to przyznanie zastrzeżeniem, w ramach którego podnosi okoliczności stawiające nieraz pod znakiem zapytania jego zasadność, siła przyznania się do winy sprawia, że faktycznie istotnemu osłabieniu ulega efektywność dalszej akcji obrończej w zakresie, w jakim zmierzałaby ona do uwolnienia zatrzymanego od odpowiedzialności karnej. Na tle podanych przykładów nie może nasuwać żadnych wątpliwości zakładane w opiniowanym projekcie zwiększenie dostępności zatrzymanych do adwokatów

i radców prawnych w celu zapewnienia im kontaktu z profesjonalnymi przedstawicielami przed ewentualnym podjęciem czynności procesowych względem nich lub z ich udziałem.

3. Ocena rozwiązań prawnych zawartych w opiniowanym projekcie.

W aspekcie rozszerzenia zakresu podmiotowego prawa do obrony projekt przewiduje zmianę definicji podejrzanego zawartej w art. 71 § 1 KPK, polegającą na objęciu zakresem pojęciowym definiowanego w tym przepisie terminu, obok osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, także osoby, wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności w postaci przeszukania lub okazania. Aprobując, zgodnie z ustaleniami poczynionymi w poprzednim punkcie opinii, założenia przyświecające przedstawionej propozycji normatywnej, nie sposób w pełni zaakceptować rozwiązania, które z niej wynika. Jego słabości ujawniają się na kilku płaszczyznach.

Po pierwsze, na poziomie konstrukcji proponowanego przepisu rodzi się pytanie o sens jednoczesnego uwarunkowania statusu podejrzanego podjęciem czynności w postaci przesłuchania w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa oraz wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Wątpliwość w podniesionej kwestii ukazuje się w pełni na tle spostrzeżenia, że czynność w postaci przesłuchania jest w istocie składnikiem złożonej, trójelementowej konstrukcji procesowej polegającej na wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Takie rozróżnienie (przesłuchania i wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów) miałyby sens, gdyby podjęcie czynności w postaci przesłuchania odnieść, bo zapewne taka intencja towarzyszyła projektodawcom, do przesłuchania w charakterze świadka. Rzecz jednak w tym, że to oznaczałoby w istocie jawną legitymizację na gruncie normatywnym nieprawidłowości występujących w praktyce, polegających na przesłuchiwanie w charakterze świadków osób, co do których zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa, wobec których powinno być wydane postanowienie o przedstawieniu zarzutów. Można by tego efektu

uniknąć – jak wolno sądzić - gdyby przyjąć po prostu, że o statusie podejrzanego przesądza przystąpienie do czynności przesłuchania, bez wskazywania, w jakim charakterze to przesłuchanie ma nastąpić, ale przy jednoczesnym wyeliminowaniu z omawianej definicji osobnego wyróżnienia instytucji wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, której elementem jest przesłuchanie w charakterze podejrzanego. W ten sposób gwarancja w postaci prawa do obrony przysługiwałaby także w przypadkach, w których zamiast przesłuchania w charakterze podejrzanego organy ścigania w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa przystąpiłyby do przesłuchania określonej osoby w charakterze świadka.

Po drugie, wątpliwości na tle analizowanej propozycji normatywnej budzi ten fragment definicji podejrzanego, w którym przyjmuje się, że taki status ma osoba, wobec której w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa podjęte zostały czynności w postaci przesłuchania lub okazania. Zastrzeżenia wywołuje taksatywne – tak wynika przynajmniej z konstrukcji przepisu w proponowanym brzmieniu – wyliczenie czynności, których podjęcie wobec określonej osoby nadaje jej status podejrzanego. Spoglądając z innej strony, można postawić pytanie, a co z czynnościami przeszukania czy zatrzymania. Jakie względy miałyby decydować o tym, że mimo skierowania wymienionych czynności względem osoby, co do której zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa, nie uzyskuje ona statusu podejrzanego i – co najważniejsze – nie przysługuje jej prawo do obrony w procesie karnym. Odpowiedzi na to pytanie na próżno szukać w uzasadnieniu opiniowanego projektu, ale można w zasadzie stwierdzić, że żadna odpowiedź, która by wspierała omawiane rozwiązanie w proponowanym kształcie nie mogłaby być satysfakcjonująca. Jest to najbardziej bodaj oczywiste w przypadku zatrzymania osoby, co do której zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że popełniła przestępstwo, która to czynność stanowi istotną ingerencję w sferę wolności człowieka. Aby przedstawić rzecz obrazowo, po myśli analizowanej propozycji, ten, którego okazano w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa korzystałby z prawa do obrony, ten, kto w związku z tym podejrzeniem został

zatrzymany, takiego prawa by nie miał. Wydaje się, że propozycji normatywnej, które do takiego stanu rzeczy prowadzi brakuje konsekwencji. Nie mogąc wykluczyć tego, że brak wyszczególnienia zatrzymania w ramach propozycji zmiany definicji podejrzanego w art. 71 § 1 KPK jest podyktowany tym, że w odniesieniu do zatrzymania jest odrębnie uregulowany, zresztą objęty dalszymi propozycjami normatywnymi, dostęp do adwokata i radcy prawnego, należy stanowczo stwierdzić, że zapewnienie tego dostępu nie jest równoważne uzyskaniu statusu podejrzanego czy uprawnień podejrzanego, z którymi łączy się przede wszystkim realizacja wspomnianego już prawa do obrony w realiach karnoprocesowych. Wychodząc z założenia, znajdującego umocowanie na płaszczyźnie konstytucyjnej i konwencyjnej, zgodnie z którym prawo do obrony powinno przysługiwać każdemu, względem kogo są skierowane czynności ścigania karnego, można wyrazić przekonanie, że na gruncie (materialnej) definicji podejrzanego powinno znaleźć uwypuklenie to, co stanowi jej rdzeń, mianowicie, podjęcie czynności procesowych wobec określonej osoby w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa, natomiast wskazanie tych czynności należałoby ująć w sposób egzemplifikacyjny, np. przy użyciu zwrotu „w szczególności przesłuchania, okazania, zatrzymania lub przeszukania”.

Po trzecie, istotne zastrzeżenia nasuwają się w kontekście powiązanego z analizowaną propozycją definicyjną rozwiązania ujętego w ramach propozycji dodania §1a w art. 71 KPK, przewidującego, że „Podejrzani w tej samej sprawie zachowują swoje uprawnienia do momentu przedstawienia określonej osobie zarzutów w trybie art. 313”. Rozwiązanie to jest mało czytelne, a uzasadnienie opiniowanego projektu nie dostarcza jego szerszego omówienia. Podejmując mimo wszystko próbę jego właściwego odczytania, można wyrazić przypuszczenie, że projektodawca w ramach przytoczonej propozycji normatywnej przewiduje zachowanie statusu podejrzanego, wynikającego z podjęcia czynności (przesłuchania lub okazania) względem określonej osoby w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa, do czasu nadania jej statusu podejrzanego w sposób formalny w trybie art. 313 KPK. Wynika z tego, że

projektodawca przewiduje niejako dwukrotne uzyskanie statusu podejrzanego przez określoną osobę w ramach jednego postępowania karnego, raz w wyniku podjęcia względem niej czynności ścigania karnego, drugi raz w trybie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Sztuczność takiego rozwiązania jest dość oczywista. Nie znajduje dostatecznego uzasadnienia zbędne oddzielanie od siebie statusu podejrzanego uzyskanego w wyniku podjęcia czynności ścigania karnego i w wyniku wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Sugestia, która jednocześnie wypływa z analizowanej propozycji normatywnej, że bez jej przyjęcia osoba, która uzyskała status podejrzanego wskutek podjęcia wobec niej czynności ścigania karnego mogłaby go utracić w toku dalszego postępowania karnego, mimo że nie umorzono w stosunku do niej postępowania, jest niemożliwa do zaakceptowania w świetle obowiązujących rozwiązań prawnych, regulujących przebieg postępowania karnego w stadium przygotowawczym. Należy dodatkowo zauważyć, że opierając się na treści propozycji normatywnej ujętej w projektowanym art. 71 § 1a KPK, trzeba by stwierdzić, że w sytuacji procesowej, w której kilku podejrzanych uzyskało ten status wskutek podjęcia względem nich czynności ścigania karnego wydanie wobec jednego z nich postanowienia o przedstawieniu zarzutów powoduje automatycznie utratę uprawnień procesowych przez pozostałych podejrzanych, mimo że pozostają nadal w kręgu podejrzeń organów ścigania karnego. Z pewnością nie taki był zamysł projektodawcy, ale nie zmienia to tego, że omawiane rozwiązanie, skutkujące utratą uprawnień procesowych przez podejrzanych w opisanej sytuacji procesowej, również z tego względu, nie może spotkać się z aprobatą. Przedstawione uwagi skłaniają do pewnej ogólniejszej obserwacji. Otóż można odnieść wrażenie, że na gruncie propozycji dodania §1a do art. 71 KPK projektodawca zamierzał wytyczyć relację między uzyskaniem statusu podejrzanego w wyniku podjęcia wobec określonej osoby czynności ścigania karnego i konstrukcją polegającą na wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów. To, że zamierzenia tego nie udało się osiągnąć, to wynika z przeprowadzonej analizy. Można natomiast, nadając szersze znaczenie niniejszej opinii, pokusić się o sformułowanie pewnej propozycji rozwiązania w kwestii wskazanej relacji. W efekcie,

opierając się na sformułowanym już wyżej założeniu, zgodnie z którym o statusie podejrzanego przesądzać powinno podjęcie względem określonej osoby czynności procesowych w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa, w szczególności przesłuchania, zatrzymania lub przeszukania, należałoby przyjąć, że w oznaczonym terminie, np. 30 dni, od takiej czynności ścigania karnego musiałoby mieć miejsce – w śledztwie - sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a jeżeli określona osoba nie została dotąd przesłuchana w charakterze podejrzanego, jej przesłuchanie w tym charakterze – również w dochodzeniu - po poinformowaniu o treści zarzutu, w przeciwnym zaś wypadku umorzenie postępowania przeciwko podejrzanemu. Na gruncie zarysowanej propozycji przedstawienie zarzutów, gdyby nie wiązało się z pierwszą czynnością ścigania karnego podjętą względem określonej osoby w związku z podejrzeniem popełnienia przez nią przestępstwa, a więc z przesłuchaniem w charakterze podejrzanego, nie przesądzałoby o uzyskaniu statusu podejrzanego, lecz służyłoby jedynie zobowiązaniu organów procesowych do sprecyzowania czynu, co do którego prowadzone jest postępowanie względem określonej osoby, a więc jego granic przedmiotowych i poinformowaniu o tym podejrzanego.

Na zakończenie tego fragmentu opinii należy zauważyć, że proponowane rozszerzenie zakresu podmiotowego prawa do obrony poprzez zmianę definicji podejrzanego w art. 71 § 1 KPK nie zapewnia samo przez się tego, na co zwraca się słusznie uwagę w uzasadnieniu analizowanego projektu, mianowicie, aby podejrzany miał dostęp do adwokata lub radcy prawnego przed pierwszym przesłuchaniem. Mając na względzie proponowaną zmianę art. 245 KPK, a ściślej mówiąc projektowany §1a tego przepisu, można stwierdzić, że opiniowany projekt przewiduje takie zapewnienie jedynie w odniesieniu do osoby zatrzymanej. Rozwiązanie to należy uznać za zdecydowanie niewystarczające. Wymaga w tym kontekście podkreślenia, a w zasadzie przypomnienia, że z przepisu art. 3 ust. 3 dyrektywy 2013/48/UE wynika obowiązek zagwarantowania podejrzanemu w krajowym porządku prawnym prawa do spotkania się na osobności i porozumiewania się z obrońcą, także przed przesłuchaniem przez policję lub inny

organ ścigania lub organ sądowy, niezależnie od tego, czy zastosowano wobec niego środek przymusu w postaci zatrzymania. Realizacji tego zobowiązania unijnego mogłaby służyć zmiana art. 301 KPK, której efektem byłoby przyjęcie wprost, w odniesieniu do wszystkich konfiguracji procesowych, a nie tylko tej powiązanej z zatrzymaniem, że na żądanie podejrzanego zapewnia mu się kontakt z obrońcą przed pierwszym przesłuchaniem. Wówczas, w przypadku zatrzymania, ale także innych, szczególnych układów procesowych, można by poprzestać jedynie na zakreśleniu pewnych granic czasowych, w których wskazane żądanie mogłoby być skutecznie złożone.

Przechodząc do oceny propozycji rozwiązań normatywnych służących urealnieniu dostępu zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, należy zwrócić uwagę, że zasadnicza zmiana, jaka z nich wynika, w porównaniu z obowiązującym stanem prawnym, dotyczy stworzenia w istocie zatrzymanemu możliwości samodzielnego wyboru adwokata lub radcy prawnego, z przedstawionej mu listy adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury, w celu nawiązania z nim w dostępnej formie kontaktu i swobodnej rozmowy, w tym bezpośredniej. Przedstawiona możliwość, znajdująca oparcie w analizie logiczno-językowej proponowanych zmian art. 245 § 1 KPK oraz art. 46 § 4 KPW, stanowiłaby istotne novum na gruncie postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia, ponieważ obowiązujące aktualnie przepisy przewidują, gdy dany podmiot nie korzysta z pomocy adwokata lub radcy prawnego z wyboru, wyznaczenie mu profesjonalnego przedstawiciela z urzędu przez organ sądowy i to pod warunkiem istnienia ku temu określonych w ustawie podstaw (na gruncie postępowania karnego – art. 78 § 1 i §1a w zw. z art. 81 i w zw. z art. 88 § 1 zd. trzecie KPK). Urzeczywistnieniu omawianej możliwości są podporządkowane dwie dalsze propozycje normatywne, polegające na dodaniu w art. 245 dwóch dodatkowych przepisów, z których jeden (§1b) zawiera regulację obowiązku stworzenia listy adwokatów i radców prawnych, drugi natomiast (§1c) zawiera delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości, dotyczącą szczegółowego określenia sposobu zapewnienia zatrzymanemu kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Bazując na treści art. 245 § 1

KPK w proponowanym brzmieniu można stwierdzić, że możliwość wyboru przez zatrzymanego adwokata lub radcy prawnego z listy byłaby niezależna od tego, czy jest on w stanie ponieść koszty udziału profesjonalnego przedstawiciela czy też nie. Mimo że, jak zaznaczono, analizowane propozycje zakładają istotny wyłom w obowiązującym systemie udzielania profesjonalnej pomocy prawnej z urzędu, należy ustosunkować się do nich pozytywnie. Nie tylko dlatego, choć to niewątpliwie najistotniejsze, że oferują realne zabezpieczenie prawa zatrzymanego do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Także ze względów pragmatycznych, ponieważ pozostawienie zatrzymanemu prawa wyboru adwokata lub radcy prawnego z listy pozwoli zaoszczędzić zaangażowania organów procesowych i czasu, który jest dodatkowo potrzebny na wydanie decyzji o wyznaczeniu dla zatrzymanego adwokata lub radcy prawnego z urzędu. To co może skłaniać do zastanowienia na tle omawianej propozycji normatywnej, to brak w analizowanym projekcie powiązania wyboru przez zatrzymanego adwokata lub radcy prawnego z ewentualnym, późniejszym wyznaczeniem dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu w celu jego reprezentowania w charakterze obrońcy w toku dalszego postępowania. Podniesione już względy pragmatyczne przemawiałyby za tym, aby w sytuacji pozytywnego rozpoznania wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu lub wystąpienia okoliczności wymagających wyznaczenia obrońcy z urzędu, rola obrońcy została powierzona temu adwokatowi lub radcy prawnego, który uprzednio został zaangażowany do sprawy przez podejrzanego w związku z jego zatrzymaniem.

4. Wnioski opinii.

W podsumowaniu przeprowadzonej analizy należy jednoznacznie pozytywnie odnieść się do omówionej inicjatywy zmian w obszarze regulacji prawa do obrony i dostępu zatrzymanego do adwokata lub radcy prawnego. Służy ona niewątpliwie wzmocnieniu gwarancji procesowych osób zagrożonych odpowiedzialnością karną i urzeczywistnieniu w tym zakresie standardów wynikających z Konstytucji RP oraz prawa traktatowego. Na pełną aprobatę zasługują w konsekwencji założenia

przyświecające propozycjom normatywnym zawartym w opiniowanym projekcie. Jeśli jednak chodzi o zaproponowane rozwiązania, to zwłaszcza w aspekcie rozszerzenia zakresu podmiotowego prawa do obrony wymagają one przemyślenia i dopracowania. Możliwe kierunki, w jakich mogłaby zmierzać ich modyfikacja zostały nakreślone w treści niniejszej opinii.

dr hab. Jarosław Zagrodnik prof. UŚ

radca prawny

SĄD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Warszawa, dnia 13 września 2021 r.

BSA II.021.17.2021

Pan
Christian Młynarek

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 17 sierpnia 2021 r., SPS-WP.020.262.7.2021, działając na podstawie art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 154 ze zm.) w załączeniu uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do *poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia.*

Z poważaniem,

dr hab. Małgorzata Manowska

/pismo podpisane podpisem elektronicznym/

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L.dz. 815-WP.020.262.10.2021

Data wpływu 16.09.2021

BSA II.021.17.2021

Uwagi Sądu Najwyższego
do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania
karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia
(EW-020-624/21)

I. Uwagi ogólne

Projektowana ustawa ma na celu wprowadzenie do procedury karnej mieszanej (materialno-formalnej) definicji podejrzanego oraz obowiązku zapewnienia zatrzymanemu możliwości konsultacji z adwokatem lub radcą prawnym. Zmiany te zostały uzasadnione potrzebą szerszej realizacji konstytucyjnego prawa do obrony, wątpliwościami co do konstytucyjności art. 233 § 1a k.k. oraz potrzebą implementacji dyrektywy UE i respektowania wyroków ETPC, w tym zwłaszcza wyroku w sprawie Salduz przeciwko Turcji. W uzasadnieniu opiniowanego projektu zawarto również stanowisko, że obecne regulacje karnoprosesowe nie spełniają wymogów sformułowanych w dyrektywie 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r.

Zauważyć należy, że zastrzeżenia co do obecnego stanu prawnego oraz postulaty wprowadzenia definicji materialnej podejrzanego oraz wzmocnienia prawa podejrzanego i osoby podejrzanego do dostępu do obrońcy z uwagi na regulacje konstytucyjne, prawo UE i orzecznictwo ETPC były już formułowane w polskiej literaturze karnoprosesowej (zob. w szczególności S. Steinborn, Status osoby podejrzanego w procesie karnym z perspektywy Konstytucji RP (uwagi de lege lata i de lege ferenda) w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, Warszawa 2012, s. 1800 – 1801; S. Steinborn, M. Wąsek – Wiaderek, Moment uzyskania statusu biernej strony postępowania karnego z perspektywy konstytucyjnej i międzynarodowej w: M. Rogacka – Rzewnicka, H. Gajewska – Kraczkowska, B. T. Bieńkowska (red.), Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego, Warszawa 2015, s. 429 - 455; P. Kardas, Gwarancje prawa do obrony oraz dostępu do obrońcy na wstępnym etapie postępowania karnego – kilka uwag w świetle doktryny Salduz, doktryny Miranda oraz dyrektywy w sprawie dostępu do adwokata, Europejski Przegląd Sądowy, nr 1/2019, s. 4-10; S. Steinborn, Dostęp do obrońcy na wczesnym etapie postępowania karnego. Uwagi de lege lata i de lege ferenda, Europejski Przegląd Sądowy, nr 1/2019, s. 38-46). W opracowaniach tych podniesiono szereg uwag krytycznych co do uregulowania statusu osoby podejrzanego oraz zapewnienia prawa do korzystania z obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu podejrzanego i

zatrzymanego. Istnieją zatem racjonalne powody do zaproponowania zmiany wskazanych w projekcie przepisów k.p.k. oraz k.p.s.w. Należy wszakże przeanalizować treść zaproponowanych zmian i ich uzasadnienie oraz skutki nowelizacji.

II. Uwagi szczegółowe:

1. Wbrew zawartemu w uzasadnieniu projektu stwierdzeniu proponowana zmiana art. 71 § 1 k.p.k. nie wprowadza materialnej definicji podejrzanego, lecz definicję mieszaną (materialno – formalną), ponieważ pozostawia odwołanie do art. 313 k.p.k. Wprowadzenie elementu materialnego do definicji podejrzanego ma zarówno skutki pozytywne, jak i negatywne. Do pierwszych zaliczyć można wzmocnienie prawa do obrony osób traktowanych obecnie jako osoby podejrzone, a przez to pozbawionych statusu podejrzanego i przysługujących mu istotnych praw, takich jak prawo do korzystania z pomocy obrońcy. Niewątpliwie praktyka przesłuchiwania takich osób w charakterze świadków, z poinformowaniem o treści art. 183 k.p.k., w sytuacji, kiedy istnieją podstawy do przedstawienia im zarzutów, jest wadliwa i powoduje naruszanie gwarancji procesowych. Skutkiem negatywnym może być z kolei brak jasnej granicy pomiędzy osobą podejrzaną, a podejrzanym oraz wątpliwości co do momentu uzyskania statusu strony. Ponadto w piśmiennictwie wskazuje się, że wprowadzenie definicji materialnej doprowadziłoby do pozbawienia znaczenia instytucji przedstawienia zarzutów oraz nałożenia na osobę podejrzaną obowiązków ciężących na podejrzanym (R. Koper, Prawo do obrony osoby podejrzonej, Prokuratura i Prawo, nr 2/2016, s. 30 - 31). Trafnie zauważa się także, że rozszerzenie definicji podejrzanego dałoby szerszą możliwość zawieszenia danej osoby w czynnościach służbowych jako osoby, przeciwko której toczy się postępowanie karne, co wymaga zmiany szeregu ustaw pozwalających na takie zawieszenie i jego ograniczenia tylko do sytuacji stania się podejrzanym poprzez przedstawienie zarzutów (S. Steinborn, M. Wąsek – Wiaderek, op. cit.). Projektodawca nie dostrzega takich skutków nowelizacji, co należy uznać za mankament projektu.

Pojawia się zatem pytanie, czy nie lepszym rozwiązaniem jest zdefiniowanie pojęcia osoby podejrzonej i nadanie jej niektórych uprawnień analogicznych do uprawnień podejrzanego bez nadawania statusu strony, np. prawa do korzystania z pomocy prawnej niezależnego od stanowiska organu procesowego (zob. A. Baj, Czy osoba podejrzana jest stroną postępowania przygotowawczego, Prokuratura i Prawo, nr 10/2016, s. 83-94). Rozwiązanie takie pozwoliłoby zrealizować standardy określone w orzecznictwie ETPC oraz prawie UE, bez burzenia dotychczasowej spójnej konstrukcji uzyskiwania statusu podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym. Wariant ten warto rozważyć na etapie prac legislacyjnych. Innym rozwiązaniem jest bardziej rygorystyczne sformułowanie obowiązku przedstawienia zarzutów, uniemożliwiający organowi procesowemu odsuwanie w czasie tego momentu w sytuacji istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa (R. Koper, op. cit., 31).

Ponadto, w projekcie ograniczono materialny element definicji podejrzanego do przesłuchania i okazania. Tymczasem w literaturze proponuje się, aby obejmowało to także inne sytuacje procesowe (m. in. poddanie badaniom na podstawie art. 74 § 3 k.p.k., dokonanie przeszukania czy też kontrolę przekazów informacji (S. Steinborn, M. Wąsek – Wiaderek, op. cit.). Projektodawca nie uzasadnił odpowiednio szczególnego potraktowania w projekcie dwóch w/w czynności procesowych.

Zauważyć też należy, że propozycja zmiany art. 71 § 1 k.p.k. nie rozwiązuje wszystkich problemów związanych z brzmieniem art. 233 § 1a k.k., ponieważ podejrzanym nie staje się sprawca przestępstwa przesłuchiwany w charakterze świadka bez istnienia u organów ścigania podejrzenia co do tej osoby.

Wprowadzenie elementu materialnego do ustawowej definicji podejrzanego wymaga również szerszej analizy systemowej pozostałych przepisów k.p.k. Pojawia się chociażby pytanie o możliwość wykorzystania protokołu przesłuchania takiej osoby przez organ procesowy w charakterze świadka, a więc w sytuacji, kiedy pomimo zaistnienia przesłanek z art. 313 k.p.k. nie przedstawiono jej zarzutów. Od strony formalnej byłby to protokół przesłuchania świadka, który jest niedopuszczalny w dalszym postępowaniu przeciwko tej osobie (art. 389 § 1 a contrario). Jeśli jednak uznać, że po zmianie legislacyjnej osoba podejrzana przesłuchiwana w charakterze świadka jest podejrzanym, można argumentować, że mamy do czynienia de facto z protokołem przesłuchania podejrzanego, który de lege lata może zostać wykorzystany na dalszym etapie postępowania. Powstaje też pytanie o status adwokata lub radcy prawnego; któremu udzielono pełnomocnictwa w związku z przesłuchaniem w charakterze świadka. Nie wiadomo, czy zmienia się on ex lege z pełnomocnika w obrońcę, czy też mamy do czynienia nadal z pełnomocnikiem, choć reprezentującym podejrzanego, co byłoby niespójne systemowo. Pojawia się też pytanie o moment udzielenia pouczenia o którym mowa w art. 300 § 1 k.p.k. Projekt nie wskazuje także, w jaki sposób osoba, która stała się podejrzanym przez przesłuchanie w charakterze świadka lub okazanie, miałaby ex post dowiedzieć się o zarzutach przeciwko niej i zmianie swojego statusu.

Na marginesie zauważyć należy, że przywołując wyrok w sprawie Salduz projektodawca zdaje się nie dostrzegać istotnej modyfikacji stanowiska ETPC w zakresie obowiązku zapewnienia dostępu do obrońcy wynikającego z wyroku Wielkiej Izby w sprawie Ibrahim i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z dnia 13 września 2016 r. (skargi nr 50541/08, 50571/08, 50573/08 i 40351/09) oraz późniejszych orzeczeń.

2. Niejasne jest brzmienie projektowanego art. 71 § 1a k.p.k. W uzasadnieniu nie wskazano również na ratio legis tego przepisu.
3. Zmiana art. 245 k.p.k. ma na celu wzmocnienie prawa do obrony osoby zatrzymanej. Zmianę taką można uznać co do zasady za uzasadnioną. Należy wszakże zwrócić uwagę, że nie przewidziano wyjątków od rozmowy bezpośredniej oraz nie wskazano maksymalnego terminu na taki kontakt. Może to prowadzić do nadużycia uprawnień procesowych poprzez wydłużanie okresu pomiędzy zatrzymaniem a bezpośrednią rozmową z adwokatem lub radcą prawnym. Ponadto, pojęcie rozmowy bezpośredniej jest niejednoznaczne, należałoby rozważyć posłużenie się innym terminem.

4. Zmiana art. 325g § 2 k.p.k. powoduje, że osoba podejrzana staje się podejrzanym nie od rozpoczęcia przesłuchania, ale od momentu poinformowania o treści zarzutu, a więc wcześniej. Zmiana taka umożliwia skorzystanie z prawa do dostępu do obrońcy już po poznaniu treści zarzutu, a więc przed rozpoczęciem przesłuchania. Pozwala to niewątpliwie na pełniejsze skorzystanie z prawa do obrony formalnej i jest spójne z brzmieniem art. 313 § 1 k.p.k.
5. Zmiana art. 46 § 4 k.p.s.w. ma na celu nadanie osobie zatrzymanej na podstawie art. 46 k.p.s.w. uprawnień analogicznych jak zatrzymanemu w postępowaniu karnym. Mając na względzie autonomiczną definicję sprawy karnej na gruncie art. 6 ust. 1 EKPC oraz zakres dyrektywy 2013/48/UE, zmianę w postępowaniu wykroczeniowym można uznać za konsekwencję zmiany w k.p.k., z podniesionymi powyżej uwagami co do zmiany art. 245 k.p.k. Należy wszakże zauważyć, że projektowany art. 46 § 4 k.p.s.w. odsyła do art. 245 § 2a i 2b k.p.k., których nie ma ani w obecnej wersji k.p.k. ani w projekcie nowelizacji.

III. Konkluzja

Zaproponowana nowelizacja jest niewątpliwie uzasadniona potrzebą zwiększenia gwarancji procesowych osoby podejrzanej, co od dłuższego czasu jest postulowane w piśmiennictwie prawniczym. Jednak zawarte w projekcie szczegółowe rozwiązania, w tym zwłaszcza wprowadzająca daleko idące skutki w zakresie statusu osoby podejrzanej zmiana art. 71 § 1 k.p.k., nasuwają szereg zastrzeżeń i wymagają gruntowniejszej refleksji.

PRZEWODNICZĄCY
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA
Nr WO 420.90.2021

Warszawa, 2021-09-15

Dot. SPS-WP.020.262.7.2021

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KR
Lp. DS. 175.637.21
Data wpływu 22.09.2021r.

Pan Christian MŁYNAREK

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu RP

W załączeniu uprzejmie przesyłam opinię Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 10 września 2021 r. w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia.

sędzia Paweł Styra

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU
L. dz. SPS-WP.020.262.11/2021
Data wpływu 22.09.2021

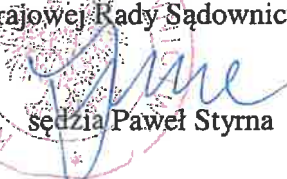
ODPIS

**OPINIA
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA**

z dnia 10 września 2021 r.

**w przedmiocie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania
karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia**

Krajowa Rada Sądownictwa, po zapoznaniu się z poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, przekazany przy piśmie Zastępcy Szefa Kancelarii Sejmu z 17 sierpnia 2021 r. (znak: SPS-WP.020.262.7.2021), nie zgłasza uwag do jego treści.

Przewodniczący
Krajowej Rady Sądownictwa

sędzia Paweł Styra

**Biuro Krajowej Rady Sądownictwa
ZA ZGODNOŚĆ Z ORYGINAŁEM**

DYREKTOR
Wydziału Organizacyjnego
Biura Krajowej Rady Sądownictwa

Marek Golcew